

Remissyttrande

Handläggare

Anders Skarstedt
Miljöprövningsenheten
anders.skarstedt@havochvatten.se

Datum 2022-12-16

Dnr 4201-22

m.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över promemoria angående paus av omprövning för moderna miljövillkor

Sammanfattning

Havs-och vattenmyndigheten tillstyrker förslaget som lämnas i PM M2022/02251.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker förslaget och anser att pausen ska begränsas till endast 12 månader.

Det är rimligt att omprövningarna pausas för att det ska finnas tid att se över normsättningen och eventuellt föreslå förändringar.

Nationella riktvärdet - 1,5 TWh. Vattenmyndigheterna bedömer¹ att normsättningen, för de vattenförekomster som ingår i omprövning enligt den nationella planen för perioden 2022-2024, kommer att innebära att produktionsbortfallet för några huvudavrinningsområden blir större än HARO-värdet² för dessa. Enligt Havs-och vattenmyndigheten innebär det att det finns en risk för en betydande negativ påverkan på reglerförmågan i elsystemet. Havs-och vattenmyndigheten har väglett vattenmyndigheterna att en sådan påverkan kan uppstå om produktionsbortfallet, nationellt, blir större än 1,5 TWh.

Konsekvenser för centrala myndigheter. I konsekvensutredningen av regeringens förslag beskrivs inte konsekvenserna för de centrala myndigheter som är involverade i arbetet med omprövningarna. Havs-och vattenmyndigheten, Energimyndigheten, Svenska kraftnät, Kammarkollegiet, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet är på olika sätt delaktiga i arbetet. Havs-och vattenmyndigheten har exempelvis ett vägledningsansvar enligt miljöbalken när det gäller vattenförvaltning och vattenmyndigheternas normsättning men även prövning av vattenverksamhet. Havs-och vattenmyndigheten har även föreskriftssätt enligt vattenförvaltningsförordningen. Svenska kraftnät har vägledningsansvar för dammsäkerhet och Naturvårdsverket för Natura 2000-frågor.

¹ Riktlinjer för påverkan från vattenkraft: förslag på åtgärder och miljökvalitetsnormer (Vattenmyndigheterna). Se Bilaga A, Tabell 3 (sid 28)

² Det nationella riktvärdet på 1,5 TWh är nedbrutet på vissa huvudavrinningsområden som har särskilt stor betydelse för reglerförmågan i elsystemet.

Bakgrund till den nationella planen. Havs-och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät har ett särskilt ansvar när det gäller den nationella planen (se mer nedan). Redan 2012 fick Havs-och vattenmyndigheten i uppdrag av regeringen att genomföra dialogmöten mellan vattenkraftsbranschen, intresseorganisationer och myndigheter. Dessa dialogmöten fortsatte under efterföljande år och lade grunden för den nya lagstiftningen om omprövning av vattenkraften. Havs-och vattenmyndigheten menar att dialogen mellan de olika intressenter som berörs av miljöanpassningen av vattenkraften har utvecklats på ett mycket positivt sätt sedan starten 2012. En paus av omprövningarna riskerar att påverka den dialog och det förtroende för processen som byggts upp under flera år. Det är därför bra att den föreslagna pausen begränsas till 12 månader.

Ansvar för den nationella planen och regeringsuppdrag. Havs-och vattenmyndigheten har, enligt förordning om vattenverksamheter, ett ansvar att fortlöpande följa genomförandet av den nationella planen, hålla regeringen informerad och vid behov ta fram förslag på ändringar. Utöver det generella ansvaret har Havs-och vattenmyndigheten, tillsammans med de andra myndigheterna, fått ett särskilt regeringsuppdrag (M2022/01242) att följa upp och analysera det arbete med omprövningarna som hittills genomförts, för att se om syftet med planen nås. Regeringsuppdraget ska delredovisas den 1 februari 2023 och slutredovisas den 1 december 2023. I delredovisningen kommer bland annat utfallet från hittills genomförda domstolsprövningar och förslag på utveckling av nuvarande system framgå.

Utöver ovan nämnda regeringsuppdrag har Havs-och vattenmyndigheten fått ytterligare ett regeringsuppdrag *Uppdrag om översyn av förutsättningar för normsättning av ytvatten* (M2022/01804) utifrån rollen som föreskrivande och samordnande myndighet inom vattenförvaltningen. Även det regeringsuppdraget är av betydelse för omprövningarna enligt den nationella planen, eftersom det berör normsättningen.

Av regeringens remiss framgår inte närmre vilka analyser som regeringen anser bör göras under pausen. Det är Havs-och vattenmyndighetens bedömning att de två befintliga regeringsuppdragen täcker in flera av de frågeställningar som behöver utredas, eventuellt med ytterligare förtydliganden och preciseringar från regeringen.

Konsekvenser för miljön. I konsekvensutredningen av regeringens förslag beskrivs inte konsekvenserna för miljön med en paus. En paus av omprövningarna innebär att nödvändiga miljöanpassningar i Sveriges vattendrag och sjöar senareläggs vilket är negativt för miljön. För vissa arter är det extra känsligt att vänta med miljöåtgärder, exempelvis ål, havsnejonöga och gullspångslaxen (som är en av några få insjölekande laxstammar i världen), då de är akut hotade. Dammanläggningar innebär en stor negativ påverkan på våra vattenmiljöer då de hindrar passage av bland annat fisk, bottenfauna, sediment. En uppdämning av vattenytan i ett vattendrag innebär att den strömmande och/eller forsande vattenmiljön och deras typiska arter ersätts med ett mer sjöliknande vattendrag och andra arter. Strömmande vattendragssträckor har blivit en bristvara i vattendragen då många har dämpats över. Driften av vattenkraftverken innebär att vattenflödena nedströms vattenkraftverken har förändrats, vilket i sin tur hotar många arter och minskar den biologiska mångfalden. För att minska den negativa påverkan på vattenmiljöerna av exempelvis dammanläggningar och vattenkraftverk behövs olika miljöanpassningar, som i dag saknas i stor utsträckning. För dammanläggningar som inte används till någon verksamhet längre är det lämpligt att avveckla dessa till nytta för vattenmiljön.

Stöd till vattenkraftsägarna. Miljöanpassningarna kommer att prövas av domstolarna. Vattenkraftsägarna kan få stöd från Vattenkraftens miljöfond för kostnader i domstolsprocessen samt kostnader för eventuella miljöåtgärder. De vattenkraftsägare som bedömer att verksamheten inte är tillräckligt lönsam för att driva vidare kommer att få hjälp, via Vattenkraftens miljöfond, med att på ett ordnat sätt avveckla sin verksamhet till nytta för vattenmiljön. Det strukturerade arbetet med omprövningarna är en viktig pusselbit för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna nås och således för att Sverige ska efterleva kraven i EU:s vattendirektiv. Omprövningarna är också viktiga för uppnåendet av miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag.

Fortsatt samverkan och prövning under pausen. Betydande resurser och tid har investerats av vattenkraftsägarna, ovan nämnda myndigheter samt domstolarna för att möta behoven i arbetet med omprövningarna. För att inte förlora de särskilda kompetenser som behövs för att genomföra den nationella planen är det bra att pausen är kort. Havs- och vattenmyndigheten menar att det är viktigt att länsstyrelserna och vattenmyndigheterna under pausen fortsätter med samverkansprocesser och översyn av normerna för de olika prövningsgrupperna. Havs- och vattenmyndigheten har här en viktig vägledande roll.

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det är bra om omprövningarna av de verksamheter som redan lämnat in sina ansökningar till domstol kan fortgå. Flertalet vattenkraftverk som har lämnat in sina ansökningar är små och har begränsad betydelse för effekttillgången och reglerförmågan i elsystemet. Det bör också påpekas att det inte är något som hindrar att vattenkraftsägare kan lämna in ansökningar om omprövningar till mark- och miljödomstolarna tidigare än vad den föreslagna tidplanen anger.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jakob Granit efter föredragning av utredaren Anders Skarstedt. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Johan Kling, enhetschefen Johan Stål och verksjurist Jenny Liökel medverkat.

Jakob Granit

Anders Skarstedt